

Bijlage 13

Evenredigheden bij de wet van Boyle (klas 3 of klas 4)

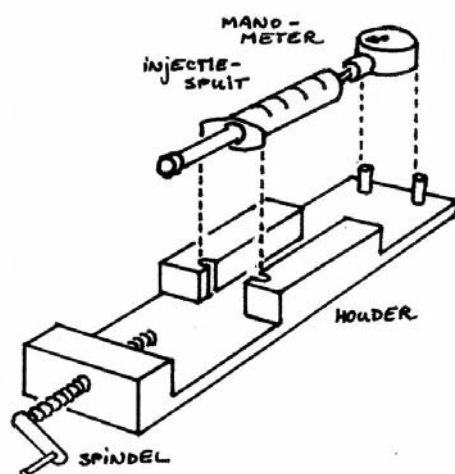
Auteur: Ton Hengeveld (2006)

Vermoeden

Bij een afgesloten hoeveelheid lucht is de druk p omgekeerd evenredig met het volume V . Dit betekent dat als het volume V van de afgesloten lucht k keer zo klein wordt gemaakt dan wordt de druk p ervan juist k keer zo groot. Dit vermoeden wordt onderzocht.

(Aan leerlingen kunnen nu vragen worden gesteld als: Wat wordt bedoeld met de uitspraak dat het omgekeerde van de druk, dus $1/p$, juist recht evenredig is met het volume V ?)

Opstelling

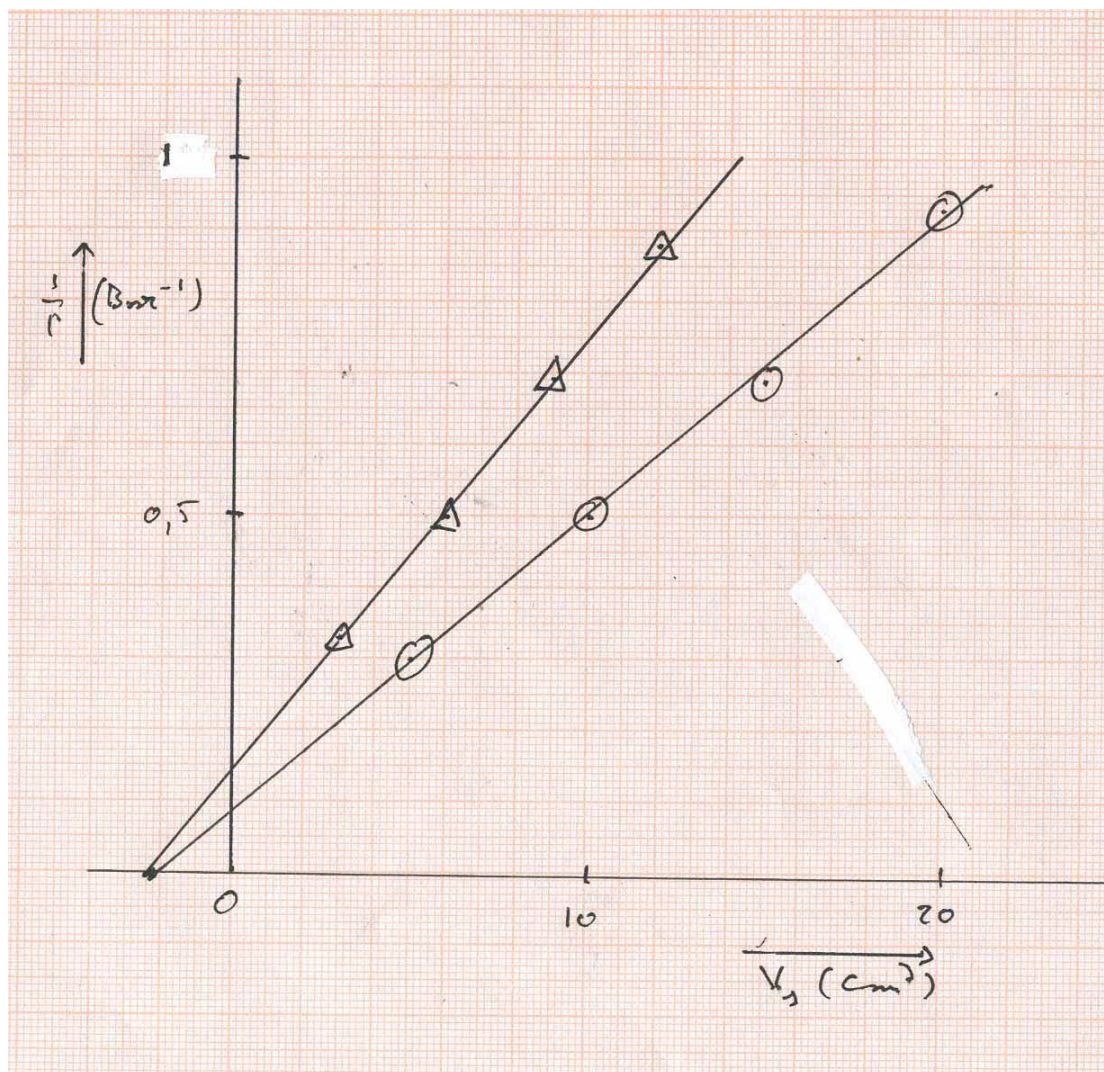
Een injectiespuit is gevuld met lucht en aangesloten op een manometer. De meting kent een complicatie: Het inwendige volume V_s van de spuit is direct af te lezen maar het inwendige volume V_m van de manometer moet nog worden bepaald om het totale volume V te vinden van de in de afgesloten hoeveelheid lucht.

De metingen en het verwerken van de meetresultaten

Er zijn twee series metingen uitgevoerd voor twee verschillende hoeveelheden afgesloten lucht in de injectiespuit. Bij verschillende waarden van volume V_s van de spuit (in cm^3) wordt op de manometer zo nauwkeurig mogelijk Δp (in Bar) afgelezen. De druk p in de spuit wordt gevonden door bij Δp de luchtdruk p_l op te tellen, dus $p = p_l + \Delta p$. Voor de luchtdruk gold $p_l = 1,03$ Bar.

Meting 1			
V_s (cm^3)	Δp (Bar)	p (Bar)	$1/p$ (Bar^{-1})
20,0	0,05	1,08	0,93
15,0	0,42	1,45	0,69
10,0	0,99	2,02	0,50
5,0	2,30	3,33	0,30
Meetdeel		Rekendeel	

Meting 2			
V_s (cm^3)	Δp (Bar)	p (Bar)	$1/p$ (Bar^{-1})
12,0	0,10	1,13	0,88
9,0	0,42	1,45	0,69
6,0	0,95	1,98	0,50
3,0	2,00	3,03	0,33
Meetdeel		Rekendeel	

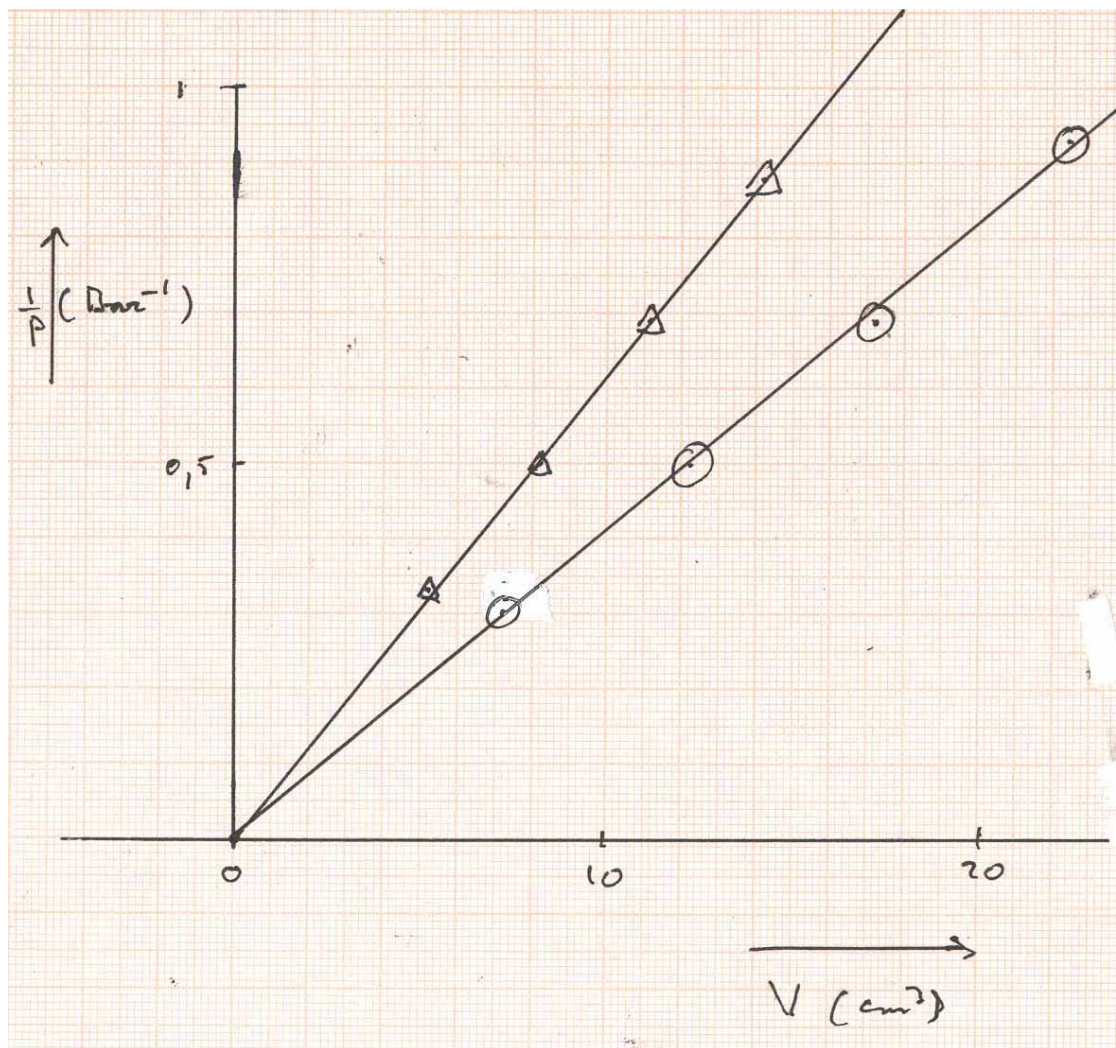

Uit de grafieken blijkt dat het volume van de manometer $V_m = 2,2 \text{ cm}^3$ is. Het totale volume V valt nu te berekenen met $V = V_s + V_m$:

Meting 1 (rekendeel vervolg)			
V (cm^3)	p (Bar)	$1/p$ (Bar^{-1})	$p \cdot V$ (Bar cm^3)
22,2	1,08	0,93	24,0
17,2	1,45	0,69	24,9
12,2	2,02	0,50	24,6
7,2	3,33	0,30	24,0
$(p \cdot V)_{\text{gem}}$			$24,4 \pm 0,4$

Meting 2 (rekendeel vervolg)			
V (cm^3)	p (Bar)	$1/p$ (Bar^{-1})	$p \cdot V$ (Bar cm^3)
14,2	1,13	0,88	16,0
11,2	1,45	0,69	16,2
8,2	1,98	0,50	16,2
5,2	3,03	0,33	16,1
$(p \cdot V)_{\text{gem}}$			$16,1 \pm 0,1$

Voor meting 1 volgt uit de grafiek: $\frac{1}{p} = \frac{0,82}{20,0} \cdot V \Rightarrow p \cdot V = 24,4 \text{ Bar cm}^3$

Voor meting 2 volgt uit de grafiek: $\frac{1}{p} = \frac{0,986}{16,0} \cdot V \Rightarrow p \cdot V = 16,2 \text{ Bar cm}^3$